

№ 17. С. 37–39; Ковалев М.И. Советское уголовное право: курс лекций. Свердловск: СЮИ, 1971. Вып. 1. 146 с.

4. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

УДК 341.824:338.47(043.2)

Осадчий І.В., аспірант,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІСТОРІЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ

Незважаючи на те, що традиційно історію суду присяжних прийнято пов'язувати із Англією XII століття, вважаємо, що перші «протоприсяжні» з'явилися значно раніше. Наприклад, суспільство германських племен ґрунтувалося на кровноспоріднених відносинах, у яких людина виступала як представник свого «племени». З цієї причини суб'єктом процесу був скоріше рід, а не сама людина. З розвитком суспільства зміцнюються відносини з обміну товарами та поширюється інститут індивідуальної свободи. У такому суспільстві людина виконувала певну функцію і буде учасником ринкових відносин. Отже, злочин заподіював шкоду вже не лише самому потерпілому і його роду, а учасникам ринку – всьому суспільству. Суспільна небезпека злочину слугувала причиною того, що захист особи товаровиробника і переслідування злочинця стає спільною справою всього суспільства, а не окремої людини. Відповідно до цього вирішенням справи по суті займалось все плем'я, де старійшини були лише головуючими у справі і слідкували за дотриманням формальних правил змагання [1].

Вважається, що суд присяжних у сучасному розумінні виник в Англії у XII столітті. Для того, щоб вирішувати справи, що виникали в різних графствах та округах королівства призначались роз'їзні судді, які по прибуттю на місце скликали курію, в яку входило дванадцять повноправних вільних жителів міста або селища, які й виконували роль присяжних. У той період часу функція присяжних зводилася до підтвердження чи спростування певних фактів, а остаточне рішення залишалось за суддею. Тим не менше, вплив громади на внутрішнє переконання судді в даному випадку не підлягало сумніву. Тобто, слід відмітити, що присяжні були свого роду «державними свідками».

Пізніше функції присяжних замінюються обов'язком вирішувати питання про існування самих фактів на підставі відомостей, що були отримані з доказів, які подаються в суді сторонами. Після того, як присяжні отримали право вислуховувати свідчення та інші докази і вирішувати на їх підставі справу своїм рішенням, вони стали, практично,

суддями. Виникнення інституту присяжних знайшло відображення в англійському процесі у вигляді положення про те, що присяжні судять тільки про факт, а коронні судді про право. Тобто, слід дійти висновку, що існував вибір між двома підходами до вирішення тієї чи іншої кримінальної справи. В першому випадку присяжні заслуховують свідчення та докази, надані сторонами, на основі яких виносять своє рішення. При цьому єдиним критерієм оцінки доказів та вини чи невинуватості особи є внутрішнє розуміння справедливості самих присяжних. Другий підхід є більш класичним, коли вирок по справі виносить суддя на основі закону [2].

Законодавчо закріплений суд присяжних на українських землях вперше з'явився після судової реформи Александра II у 1864 році. Його особливістю була обов'язковість такого суду при розгляді тяжких злочинів та злочинів, за які загрожувала смертна кара або позбавлення волі від десяти років. Однак, вже на початку ХХ століття виникли сумніви щодо доцільності суду присяжних та мала місце тенденція щодо обмеження їхньої компетенції. На заході України, що перебувала в той час у складі Австро-Угорщини, законодавчо закріплений суд присяжних з'явився дещо пізніше (1873 р.), але на відміну від Російської Імперії їхня компетенція була дещо ширшою. В Австро-Угорщині суди присяжних могли залучатись не лише для вирішення кримінальних справ щодо тяжких злочинів, але й до вирішення кримінальних проступків, у тому числі політичних.

Після поразки Росії в Першій світовій війні та з приходом до влади Тимчасового Уряду розвиток суду присяжних пішов шляхом демократизації та розширення своєї компетенції. Зокрема, Постановою від 30 березня 1917 року значна частина справ передавалася до розгляду суду присяжних. Крім того, присяжним надавалося право здійснювати правосуддя не лише в окружних судах, але й у судових палатах, що відносились до Кримінально-касаційного департаменту Сенату, а також були надані всі повноваження, яких були позбавлені суди присяжних в період кризи 1878-1889 рр.

Однак, суд присяжних юридично припинив своє існування з приходом до влади партії більшовиків, а постановою Народного Секретаріату Української Республіки «Про введення Народного суду» від 4 січня 1918 р. було скасовано всі судові установи, які раніше діяли на території України. Таким чином, даною Постановою була відмінена діяльність суду присяжних [3].

Варто зазначити, на сучасному етапі розвитку вітчизняного законодавства, що суд присяжних практично не діє в законі, незважаючи на те, що можливість його застосування передбачена. Зокрема, перший в Україні суд присяжних було проведено 28 березня 2013 року в Личаківському районному суді м. Львова [4]. Але у сучасному світі право

змінюється разом із політикою, і у зв'язку з переорієнтуванням зовнішньої політики з Великої Британії на Сполучені Штати Америки, для яких суд присяжних є традиційним, можна припустити, що деякі його елементи будуть застосовуватись більш активно в законодавстві та у судовій практиці України.

Література

1. Петрухин И.Л. Теоретические основы реформы уголовного процесса в России. Москва: Велби, 2004. 220 с.
2. Радутная Н.В. Зачем нужен суд присяжных. Москва: «Российская правовая академия», 1995. С. 7-8.
3. Демичев А.А. Военный суд присяжных. *Законность*. 1997. № 8. С. 56-58.
4. У Львові розпочався перший в історії України суд присяжних. URL: <https://www.unian.ua/society/784149-u-lvovi-rozpochavsya-pershiy-v-istoriji-ukrajini-sud-prisyajnih.html>

УДК 614.8-052(043.2)

Плетенецька А.О., к.м.н.,
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця,
м. Київ, Україна

РОЛЬ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У РОЗСЛІДУВАННІ АВІАКАТАСТРОФ З ПРИКЛАДОМ ІЗ ПРАКТИКИ

Незважаючи на те, що літаки є найбезпечнішим засобом пересування, авіакатастрофи зустрічаються у світі й досі та відрізняються своєю масштабністю щодо людських втрат. Статистика найбільших авіакатастроф світу за 1974-2020 роки показує, що основна причина трагедій в повітрі – людський фактор (помилка екіпажу або диспетчера) [1].

Якщо проаналізувати авіакатастрофи у світі за останні 5 років (з 2016 по 2020 рр.), то з 25 випадків українські літаки розбивалися тричі: у 2020 р. Ан-26 в Україні розбився та загорівся при заході на посадку, загинуло 26 чол.; у 2020 р. в Ірані Boeing 737 загорівся в небі і розбився під Тегераном, загинуло 176 чол. (наймасштабніша авіакатастрофа за 2020 рік) у 2018 р. в Україні McDonnell Douglas MD-83 під час посадки в аеропорті викотився за межі злітно-посадкової смуги – жертв немає.

При розслідуванні таких випадків призначається судово-медична експертиза, у ході якої судово-медичним експертом вирішуються питання щодо причини смерті, ступеня тяжкості тілесних ушкоджень тощо, інколи – питання про стан льотчика та інших членів екіпажу в польоті та можливість здійснення ними цілеспрямованих дій перед катастрофою і в момент її [2].